

Mladi za napredek Maribora 2014
31. SREČANJE

VPADI TURKOV NA NAŠE OZEMLJE

Raziskovalno področje
ZGODOVINA

Maribor, februar 2014

KAZALO

1. POVZETEK	4
2. TURŠKI VPADI NA SLOVENSKO OZEMLJE	5
2.1. UVOD	4
2.2. OSMANSKO CESARSTVO DO LETA 1526	4
2.3. PRVI VPADI TURKOV NA SLOVENSKO OZEMLJE	5
2.4. TURŠKI VPADI MED LETI 1469 IN 1483	5
2.5. TURŠKI VPADI MED LETI 1491 IN 1593	6
3. OBRAMBA PRED TURKI	10
3.1. TABORI	11
3.2. KRESOVI	14
3.3. VOJNA KRAJINA in USKOKI	14
4. DRUŽBENA ODGOVORNOST	15
VIRI IN LITERATURA	16

1. POVZETEK

Obdobje turških vpadov je bilo zagotovo eno najtežjih v slovenski zgodovini. Trajalo je kar 200 let in močno opustošilo deželo. Ocenjujejo, da so Turki v tem času odpeljali in zaslužnili približno 200.000 ljudi. Ker plemstvo ni moglo usklajeno nastopiti proti Turkom, so bili prebivalci naših dežel prepuščeni sami sebi in svoji iznajdljivosti. Vendar proti izurjeni in dobro vodeni turški vojski niso imeli veliko možnosti za uspeh. Neorganiziranost obrambe in nesoglasja med plemstvom pa so Turki znali s pridom izkoristiti. V vsem obdobju vpadov so glavno težo obrambe nosili prebivalci dežel, ki so mejile na Turke. To so bile Hrvaška, Kranjska, Štajerska in Koroška. Morale so same organizirati obrambo, saj na cesarsko oblast niso mogle resno računati. Šele neuspeh obleganja Dunaja in končno združena krščanska vojska so naredili konec turškemu plenjenju. In tudi pri tej zadnji bitki pri Sisku so veliko vlogo odigrali slovenski plemiči in vojaki.

2. TURŠKI VPADI NA SLOVENSKO OZEMLJE

2.1. UVOD

V raziskovalni nalogi poskušam predstaviti obdobje v srednjem veku, ki je močno zaznamovalo ozemlje današnje Slovenije, obdobje turških vpadov. Mislim, da je v obdobju globalizacije potrebno čim več vedeti tudi o bolj oddaljenih narodih in kulturah, posebej o tistih, ki so imele velik vpliv na našo zgodovino. Zato sem se odločila, da ob tem predstavim narod, ki bo tudi v prihodnosti imel velik vpliv na dogajanje v Evropi, še posebej, ko bo Turčija vstopila v Evropsko skupnost.

2.2. OSMANSKO CESARSTVO DO LETA 1526

Po razpadu seldžuške države je na ozemlju nastalo več majhnih držav – bejlukov. Najmočnejši med njimi je bil bejluk Osmana I., iz katerega se je razvilo Osmansko cesarstvo. Širitev ostalih bejlukov ob Sredozemskem morju so namreč zaustavile tedanje sredozemske krščanske države. Osmanov bejluk se je najprej širil na bizantinsko ozemlje proti vzhodu. Osmanov sin Orhan (vl. 1326 - 1360) je ozemlje razširil še na Malo Azijo, leta 1354 je osvojil tudi Galipoli ob Črnem morju in ustvaril temelje za širitev proti Evropi. Murat I. (vl. 1360 – 1389) začne širiti svojo oblast proti Balkanu, saj leta 1371 v bitki pri Marici porazi makedonska fevdalca Uglješo in Vukašina. Murat si zato nadene naslov „sultan“. Nato v bitki pri Kosovem polju (leta 1389) porazi še srbsko vojsko pod vodstvom kneza Lazarja. V tej bitki je Murat I. padel, nasledil pa ga je Bajazid Bliskoviti (vl. 1389 – 1402), ki je razširil ozemlje cesarstva po vsej Mali Aziji, Makedoniji, Bolgariji in Vzhodni Grčiji. Te dežele so morale Osmanskemu cesarstvu tudi plačevati davek. Leta 1402 mongolski vladar Timur pri Ankari porazi osmansko vojsko in ujame Bajazida. Tako se je širitev za nekaj čas zaustavila. V času, ko sta vladala sultan Murat II. (vl. 1421 – 1451) in njegov sin Mohamed II. Osvajalec (vl. 1451 - 1481), je bila osmanska država na višku svoje moči. Tako je Mohamed II. Leta 1453 zavzel Konstantinopol (Istanbul) in praktično porazil bizantinsko cesarstvo. Zasedel je Peloponez, leta 1459 Srbijo, 1463 Bosno, 1467 Albanijo in leta 1498 še Črno goro. Tako je imelo Osmansko carstvo odprto pot proti srednji Evropi in nemškemu cesarstvu, ki si ga je želel pokoriti zlasti Sulejman I. Veličastni (vl. 1520 - 1566). Pred njim je sultan Selim II. svojo državo širil predvsem proti Aziji in Afriki. V tem času so bili Turki že pred vrati Evrope in zato so v Evropi razpravljali o vojni proti Osmanskemu cesarstvu, a o tem niso bili enotni. Tako je lahko Sulejman II. leta 1521 osvojil takrat ogrsko trdnjavo Beograd, v bitki pri Mohaču pa je leta 1526 dokončno porazil ogrsko vojsko. Osmansko cesarstvo se je tako razširilo vse do meja avstrijskih dežel in torej slovenskega ozemlja, ki je bilo takrat njegov del.

Sultan Sulejman I. Veličastni.

2.3. PRVI VPADI TURKOV NA SLOVENSKO OZEMLJE

Prvič so prišli Turki na ozemlje slovenskih dežel (v okolico Metlike) že 9. oktobra 1408. O tem vpadu je pisal tudi Valvasor. Med seboj sprti bosanski vladarji so namreč drug proti drugemu klicali Turke na pomoč. Tako je bilo tudi tistega leta, ko jih je poklical bosanski velikaš Štefan Ostoja. Naslednji kratek vdor Turkov se je zgodil leta 1411, ko so oropali Metliko in Črnomelj. Leta 1415 se je bosanski velikaš Hrvoje Vukčić povezal s Turki in ti so vdrli preko Dalmacije proti severu, vse do Blatnega jezera. Od te vojske so se spotoma ločile manjše enote, ki so hodile na roparske pohode v različne smeri. Tako je ena teh čet preko Bele krajine in Dolenjske prodrla vse do Ljubljane. Poleti pa so Turki vdrli na Štajersko, na ozemlje Celjskih grofov, ki so bili v tistem času med najvplivnejšimi plemiči. Kljub temu, da so ti napadi kratko trajali, pa so v Ljubljani leta 1416 obnovili obzidje, plemstvo v Furlaniji, Celjski grofje in Habsburžani pa so se začeli dogovarjati o ukrepih za obrambo pred Turki. Govorili so predvsem o sistemu obveščanja s kresovi in o utrdbah, kamor bi lahko skrili premoženje prebivalcev. Ko pa so po letu 1424 turški napadi prenehali, je zamrlo tudi zanimanje za obrambo. A petinštiridesetletno zatišje se je leta 1469 končalo in napadi so se takrat ponovili v še hujši obliki.

2.4. TURŠKI VPADI MED LETI 1469 IN 1483

Pred Metliko se je junija 1469 zbrala turška vojska, ki je štela 10.000 mož in se tu utaborila za teden dni. Opustošila je mesto in okolico, ga razdejala in se nato razdelila na tri dele. En del je ostal ob Kolpi, drugi je odšel ropat proti Kočevju in Ribnici, tretji pa proti Kostanjevici in Šentjerneju. Kranjska je skušala organizirati obrambo, a je zbiranje vojske potekalo tako počasi, da so se Turki takrat s plenom že vrnili do Metlike. Ker je Kolpa takrat narasla, so morali počakati, da so jo lahko prečkali. Kranjska vojska se jim je približala, a jih ni upala napasti in Turki so se lahko neovirano umaknili. Odpeljali so 8600 ljudi, 6000 ljudi pa pobili. Opustošili so številne vasi in odpeljali mnogo plena, odpeljane ljudi pa so prodali kot sužnje. Proti koncu leta so Turki še enkrat prišli v okolico Krškega in požigali in uničevali vasi vse do Celja.

Cesar je spomladi 1470 končno sklical predstavnike Štajerske, Koroške in Kranjske najprej v Breže in potem še v Gradec. Dogovorili so se, kako bodo organizirali obrambo in to, da bodo dežele nosile glavne stroške. Tako so uvedli nove davke, ki so še bolj obremenile že tako opustošene dežele. Ker so bili ti davki zelo visoki, so kasneje pripeljali tudi do kmečkih uporov. Razen teh dogovorov pa je cesar leta 1471 po dolgotrajnih usklajevanjih uspel zagotoviti tudi 7500 pešakov in 2500 konjenikov kot pomoč deželam na meji nemškega cesarstva.

Spomladi 1471 je Ishak beg s 15.000 vojaki preko Hrvaške vdrl na Kranjsko in odpeljal 20.000 ujetnikov. Kmalu se je z 10.000 vojaki vrnil in odpeljal enako število ujetnikov. Julija se je vrnil še tretjič in pred Ljubljano svojo vojsko razdelil na tri enote. Prva je odšla proti Škofji Loki in Kranju, druga proti Kamniku, Celju in dalje na Štajersko, tretja pa je krenila proti Dolenjski. Vrnili so se z 30.000 ujetniki. A to leto so udarili še četrtič, novembra. Tokrat so se usmerili proti Istri in Krasu. Prišli so do Sežane, Gorice in Trsta in se vrnili z velikim plenom.

Napadi so se nadaljevali tudi v letu 1472. Takrat so spomladi z 12.000 možmi vdrl na Štajersko in oropali ozemlje med Mariborom in Ptujem. S seboj so odpeljali 2000 ujetnikov. Jeseni so z 20.000 vojaki znova napadli Trst in preko Soče vdrli tudi v Furlanijo, del pa je oropal Gorico.

Leta 1473 so Turki v novembru napadli Kranjsko, mimo Ljubljane so prišli do Kranja in čez Jezersko na Koroško. Nameravali so prodreti do Velikovca, a jim je to preprečil kmet, ki je podrl del mostu preko Drave. Druga skupina je oropala dolino Roža in Podjune. Obe skupini sta se potem zbrali pri Celju in se skupaj vrnili mimo Brežic na Hrvaško.

Turki so potem napadli šele po enoletnem premoru, aprila 1475. Napadli so samostan Stična, ga oropali in zažgali ter odpeljali 4000 ljudi, ki so bili takrat tam na procesiji. Avgusta so potem napadli Štajersko in ropali po Dravskem polju od Ptuja do Limbuša pri Mariboru. Oktobra so potem vpadli še na Dolenjsko in navzgor vse do Radovljice.

Napadi so se nadaljevali tudi naslednje leto, ko so julija napadli Novo mesto in prišli vse do Gorice in se vrnili preko Ljubljane in Kočevja nazaj v Bosno. Drugič so napadli oktobra. Usmerili so se na Kranjsko goro in tam prešli na Koroško do Beljaka. Tam so se razdelili v več skupin, ki so se po plenjenju preko Slovenj Gradca vrnile do Krškega. Tam so se spet razdelili v dva dela, en del se je s plenom vrnil v Bosno, drugi pa je napadel Kras in Trst.

Leta 1477 so svoje napade usmerili predvsem proti Benečanom, s katerimi so se bojevali tudi na Balkanu. Oktobra so tako vpadli pri Metliki, nadaljevali pot do Ljubljane in mimo Vipave do Solkana. Tu so se utaborili in nato prekoračili Sočo. Tam so jih pričakali Benečani, a so jih Turki porazili in nadaljevali z osvajanjem in ropanjem vse do reke Piave. Potem so se 12. novembra hitro umaknili nazaj proti Bosni.

Naslednje leto so že v marcu spet napadli Istro, Trst in Gorico. Drugi napad je bil v juliju, ko so ponovno napadli Furlanijo. Potem so se umaknili po dolini Soče do Bovca, kjer so domačini porušili most, da bi jim otežili prehod na Koroško. Ubili so tudi njihovega poveljnika Hasan bega. A Turki so kljub temu napredovali proti Koroški preko Predela. Tu so nadaljevali z ropanjem in se kasneje preko Celja vrnili na Hrvaško. Tam pa je turško kolono napadel Peter Zrinjski in rešil precej ujetnikov in plena.

Potem vse do leta 1480 ni bilo večjih turških vpadov. Tega leta pa so po novi poti preko Štajerske vdrl na Koroško in tako presenetili tamkajšnjo obrambo. Tako so lahko dva tedna nemoteno plenili in ta napad je bil eden najhujših.

Leta 1481 je umrl sultan Mehmed II., ki si ga bo Evropa zapomnila po najhujših zločinih njegove vojske. Njegov naslednik Bajazid II. je bil bolj miroljuben, tako se je tudi širjenje Osmanskega cesarstva upočasnilo in prineslo v naše kraje bolj mirno obdobje. V tem času je bilo le nekaj manjših vpadov. Leta 1481 so vpadli proti Istri in Furlaniji, kar so ponovili še leto zatem.

Leta 1483 so oktobra vpadli na Kranjsko in dalje v Podjunsko dolino na Koroškem. Medtem so plenili tudi na Kranjskem in Štajerskem, predvsem v okolici Ptuja. Z 10.000 ujetniki so se potem

vračali po isti poti. Ob reki Uni pa jih je s svojo vojsko napadel hrvaški ban Matija Gereb. Turke je premagal, ujel Skender bega in rešil ujetnike. Tako so se končali turški vpadi na naše ozemlje. Sultan Bajazid II. je namreč takoj zatem podpisal z ogrskim kraljem Matijo Korvinom petletno premirje, ki so ga potem podaljšali še za tri leta. Tako se je v naše kraje vsaj začasno vrnil mir.

2.5. TURŠKI VPADI MED LETI 1491 IN 1593

Vpadi turške vojske so se po nekaj letih nadaljevali tudi kasneje, ko so Osmanskemu cesarstvu vladali Bajazid II., Selim I., Sulejman I. in Selim II. Vpadi so potekali po že znanem načinu, z akindžijami. To so bili hitri konjeniki suličarji. Tudi smeri vpadov so bile enake kot do sedaj. Leta 1491 in 1493 so tako preko Dolenjske prišli vse do Ljubljane in Ptuja, kar so ponovili še leta 1498. Vmes so leta 1494 prišli do Ptuja. Kasneje so se napadi na slovensko ozemlje nekoliko umirili. Tako so leta 1511 napadli Metliko in 1516 prišli do Postojne. Nov val napadov je sledil med leti 1522 in 1531, ko so vpadali na vsa slovenska ozemlja. Leta 1529 so Turki neuspešno oblegali Dunaj, potem pa plenili po Avstriji in Štajerski. Leta 1531 so turški pohod proti Dunaju ustavili pri trdnjavi Kisek na Ogrskem, ki jo je branil Nikolaj Jurešić. Takrat so tudi začeli naseljevati uskoke na slovensko in hrvaško ozemlje, da bi tako okrepili obrambo pred Turki.

Med leti 1536 in 1559 so večkrat napadli Notranjsko in Dolenjsko, višje pa se niso več podajali. Leta 1578 podpišejo Slavonska vojna krajina, Hrvaška, Štajerska, Koroška in Kranjska dogovor o obrambi in še bolj okrepijo obrambo na južni meji. Med leti 1582 in 1588, ko je že vladal Murat III., so tako Turki vpadali le še v Prekmurje.

V tem času je bil glavni cilj sultana Sulejmana I. Veličastnega zavzetje Dunaja, potem pa napredovanje v osrčje nemškega cesarstva. Med mirovnimi pogajanjmi je tako Sulejman odposlancema nemškega kralja rekel:

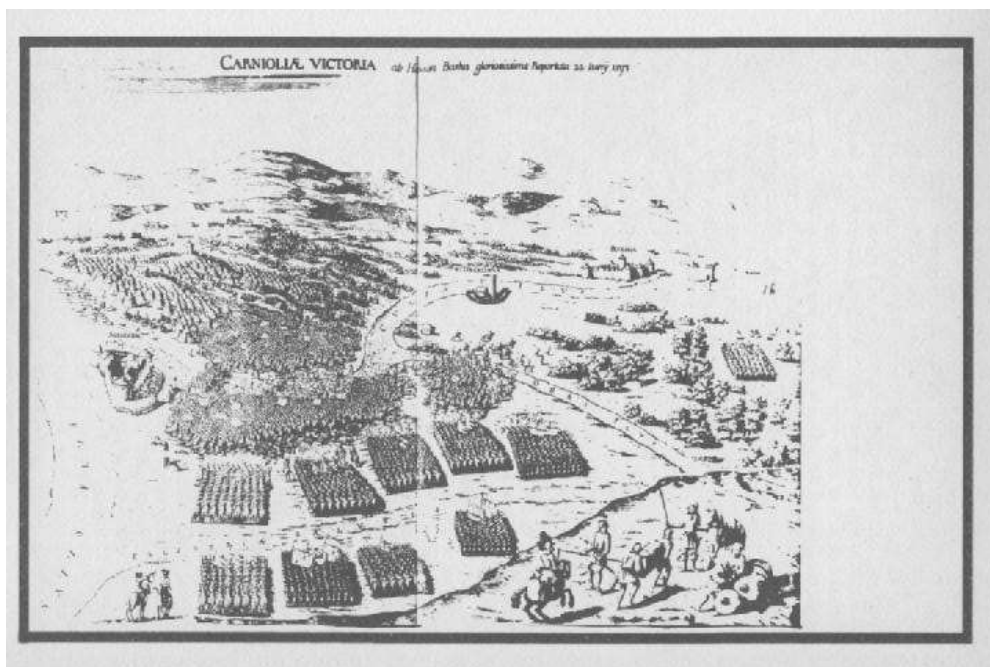
„Vajin gospodar doslej še ni niti občutil našega prijateljstva in sosedstva. Toda prav kmalu bo oboje občutil. Povejta mu, da bom da bom prišel k njemu sam z vso svojo silo in mu bom sam prodal trdnjave, ki jih zahteva. Spomnite ga le, naj vse lepo pripravi in nas dostojno sprejme.“

To je pomenilo odkrito grožnjo in napoved napada turške vojske. Tako se je 10. maja 1529 iz Turčije odpravila vojska, ki je štela 150.000 vojakov. Prodirala je preko Madžarske, ki jo je zavzela in 23. septembra prišla pred Dunaj. A je 16.000 branilcev kljubovalo kar štirim turškim napadom. Pri obrambi mesta se je zelo proslavil tudi Ivan Kacijanar (1491 - 1539), avstrijski general z gradu Kamen pri Begunjah na Gorenjskem. Turki so se po četrtem poskusu obleganja umaknili. Vsi poskusi cesarja Karla V. in njegovega brata Ferdinanda so bili neuspešni. Sulejman je namreč svojo vojsko že pripravljal na nov napad na Dunaj. Pravijo, da je v tem času vodja janičarjev nazdravljaval sultanu z besedami: „Pri zlatem jabolku se spet vidimo!“ Zadnje odposlance so poslali v Turčijo maja 1532, a takrat je Sulejman že prodiral proti Dunaju. Na poti tudi tokrat ni naletela na nikakršen odpor, dokler ni prišla do trdnjave Kisek, ki sem jo že omenila. Tu je Nikola Jurišić sestavil majhno vojsko s 700 možmi in zagrizeno branil trdnjavo. Turkom je tudi po dvanajstih napadih ni uspelo zavzeti in sultan mu je ponudil dogovor. Zahteval je, naj Nikola na trdnjavi izobesi turško zastavo, da bi izgledalo, da so jo Turki osvojili. Turška vojska je nadaljevala pot proti Dunaju, a jo je tam že čakala močna krščanska vojska. Sultan se je zato umaknil in svojo vojsko obrnil proti jugu. Mimo Gradca in Lipnice je stopila na slovensko ozemlje in 16. septembra postavila tabor pred Mariborom. Poveljnik mesta je bil Krištof Wildenrainer, mesto pa je bilo dobro utrjeno in preskrbljeno s strelivom. Turki so pri Mariboru ostali štiri dni, a mesta niso napadli. Zgradili pa so most preko Drave in 20. septembra je sultan s svojo vojsko prekoračil reko. Takoj potem so most zažgali, da

jim nasprotniki ne bi mogli slediti. Medtem so manjše enote Turkov plenile po okolici v smeri Ptuja in Celja.

Iz tega čas je tudi legenda o čevljarčku, ki je pred Turki rešil Maribor. Pripoveduje ravno o turškem taboru ob mestu in strahu, ki je takrat vladal v mestu. Zvečer so dvignili most pred obzidjem in opazili, da v obrambnem jarku ni vode. Tako se je čevljarček preoblekel v Turka in šel mimo turških straž do ribnika in tam odprl zapornico, da se je jarek napolnil z vodo. Ravno ko so prvi Turki lezli na obzidje, je proti njim pljusnil poplavni val in jih odnesel. Sulejman potem ni več napadel mesta, ampak se je znesel nad okoliškimi vasmi.

Ker se Sulejmanu tudi ta napad na Dunaj ni posrečil, je 1533 s Ferdinandom sklenil premirje. Tako se je zaključilo tudi deset let pogostih turških vpadov na slovensko ozemlje. Po tem obdobju so namreč v naše kraje vpadali le manjši oddelki turške vojske. Sulejman leta 1566 še zadnjič napade Dunaj, a se napad ustavi pri Sigetu. Sulejman tu umre naravne smrti in nasledi ga Murat III. Po nekaj dobljenih bitkah pa Turki na koncu doživijo poraz v bitki pri Sisku.

Bitka pri Sisku (po Valvasorju)

vir: dr. Vasko Simoniti, *TURKI SO V DEŽELI ŽE*, Mohorjeva družba, Celje 1990

S tem porazom se začne umik Turkov z Balkana in propad Osmanskega cesarstva. Tu se je turška vojska pod poveljstvom Hasan paše, ki je štela 12.000 vojakov, spopadla z združeno krščansko vojsko, ki je imela le 8000 borcev. Borba se je začela 22. junija 1593. Na začetku so zmagovali Turki, vendar je krščanska vojska napad odbila in prisilila Turke, da so preplavali reko Kolpo. Pri tem jih je veliko utonilo, med drugim tudi poveljnik Hasan paša in Memi beg iz Zvornika v Bosni. Poveljnik Andrej Auersperger je ukazal, da ju pokopljejo pri sisaški trdnjavi. A so ponoči prišli Turki, truplo Hasan paše izkopal in prepeljali v Banja Luko.

Mašni plašč narejen iz obleke Hasan paše Predojeviča

vir: dr. Vasko Simoniti, *TURKI SO V DEŽELI ŽE*, Mohorjeva družba, Celje 1990

Iz Hasanove obleke je kasneje škof Hren dal sešiti mašno oblačilo, ki ga je vsako leto nosil ljubljanski škof na maši v spomin na to bitko. Ta plašč zdaj hrani Narodni muzej v Ljubljani. V tej bitki so pomembno vlogo imeli tudi nekateri plemiči in vojskovodje s slovenskih ozemelj. Poleg omenjenega Andreja Auersperga z gradu Žužemberk, ki je poveljeval karlovškimi arkebuzirjem (strelcem), se je izkazal še Adam Ravbar z gradu Krumperk, ki je poveljeval manjšemu vojaškemu oddelku. O njegovi hrabrosti pripoveduje tudi slovenska ljudska pesem Ravbar. Sicer pa pogum tega vojskovodje v pesmi Bitka pri Sisku opeva tudi pesnik Janez Menart. Naš največji pesnik France Prešeren pa se te bitke spomni v verzih:

„Kak vere bramba je bila dežela,
kako pri Sisku Kolpe so pijani
omagali pred Kranjci Otomani,
vam bo Homerov naših pesem pela.“

O trpljenju Slovencev v tistem času, tako zaradi Turkov kot zaradi nesposobne gospode, pa je v svojih pesmih pisal tudi Anton Aškerc:

„Tam biva naš narod ti zvesti,
od tam smo poslanci doma,
a žezlo mogočno nam tvoje,
tam zdi se že več ne velja.“

Bitka pri Sisku se je torej močno vtisnila v spomin Slovencev, saj je zmaga v tej bitki po mnogih letih trpljenja prinesla olajšanje in mir v naše dežele.

grad Kamen pri Begunjah na Gorenjskem
http://sl.wikipedia.org/wiki/Grad_Kamen

grad Žužemberk
http://sl.wikipedia.org/wiki/Grad_%C5%BDu%C5%BEemberk

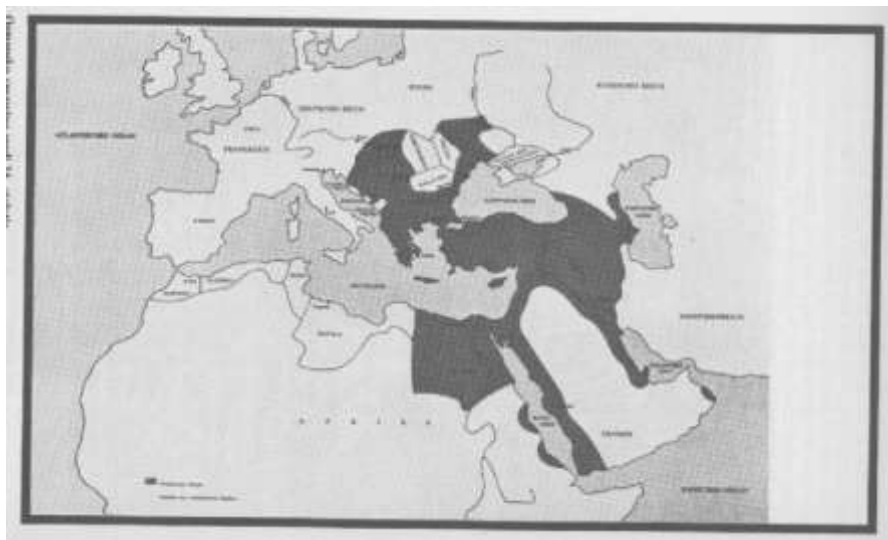

grad Krumperk pri Domžalah
http://sl.wikipedia.org/wiki/Grad_Krumperk

3. OBRAMBA PRED TURKI

V tem času so bile v Evropi in v slovenskih deželah razmere zelo neurejene. Vsem vojnám v takratnem času je skupno, da so nastale zaradi pohlepa po zemlji. Tako so se borili za dediščino Celjskih grofov, za oblast na Madžarskem, za nasledstvo v okviru Habsburške monarhije, Benetke in Trst pa za trgovske poti. V takšnih razmerah je bilo zelo težko organizirati učinkovito obrambo proti Turkom. Po vedno močnejših in pogostejših turških vpadih pa je plemstvo videlo, da bodo v vojni proti Turkom lahko uspeli le, če se bodo združili. Tako so se predstavniki Štajerske, Koroške in Kranjske na dveh meddeželnih zborih leta 1470 dogovorili, da bodo organizirali obrambo proti Turkom. Uvedli so nove davke za financiranje vojske, vsaka hiša pa je morala dati po enega

oboroženega moža. Kmetje in prebivalci trgov pa so začeli graditi tabore. Med tabori in kraji so za obveščanje o prihodu Turkov prižigali kresove. Habsburžani so za obrambo meje s Turki ustanovili Vojno krajino. To je bilo utrjeno obmejno območje, kamor so naselili južne Slovane, ki so sem z južnih krajev pribežali pred Turki.

obseg Osmanskega cesarstva v 16. stoletju

vir: dr. Vasko Simoniti, *TURKI SO V DEŽELI ŽE*, Mohorjeva družba, Celje 1990

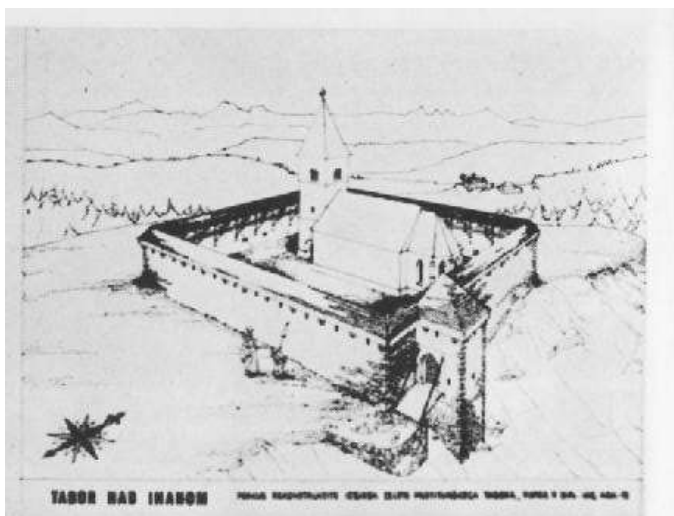
3.1. TABORI

Tabori so bile utrdbe, ki so jih najpogosteje gradili na težko dostopnih predelih, velikokrat na vrhu vzpetin. Navadno so tam že stale cerkve, ki so jih potem le obdali z obzidjem, za katerega so se ob turških napadih umaknili prebivalci s svojim imetjem. Takšni tabori so bili najpogostejši v smereh glavnih turških vpadov:

- dolina reke Reke, Vipava, Gorica, Furlanija
- Kočevje, Ljubljana, Kranj, Koroška
- Metlika, Ljubljana, Koroška
- Celje, Slovenj Gradec, Koroška
- Maribor, dolina Drave, Koroška

V nadaljevanju bom opisala nekaj tipičnih taborov: pri Ihanu, na Spodnjem Otoku in v Hrastovljah. Prva sta stala na smeri vpadov proti Gorenjski, zadnji pa v Istri, kjer so Turki prodirali proti Trstu, Gorici in Furlaniji.

TABOR PRI IHANU

Tabor nad Ihanom – rekonstrukcija Peter Fister

vir: Stane Stražišar, *SVET POD TABOROM – kronika Ihana, Ihan 1974*

Je še danes dobro ohranjen. Sodi med manjše tabore, njegov tloris je pravokotnik z merami 24 m x 30 m. Stoji v neposredni bližini gradu Krumperk, od koder je bil tudi Adam Ravbar, poveljnik konjenice v bitki pri Sisku. Vhod je bil boljje utrjen in je imel tudi dvižni most, ki je bil dolg 2,8 m. Kljub temu, da je bil majhen, je bil zadostna ovira za ne preveč vztrajne napadalce. Obzidje je bilo visoko skoraj 5 metrov, na severni in vzhodni strani pa še dva metra več. Na notranji strani je imelo za obrambo lesen hodnik na višini 3 metrov.

Ljudsko izročilo pravi, da je ob nekem napadu do obzidja prišlo veliko Turkov. Branilci so jih polivali z vrelo smolo in vodo in nanje metali kamenje. A izgledalo je, da bo Turkom vseeno uspelo. Neki Turek je tako skušal po votlem hruškovem deblu preplezati obzidje, vendar je po nesreči zadel v sršenje gnezdo. Ti so ga opikali, potem pa še ostale turške vojake, ki so se hitro razbežali. V dolini so potem oropali in požgali Ihan, ljudje za obzidjem pa so ostali živi.

TABOR NA SPODNJEM OTOKU

cerkev sv. Janeza Krstnika v Spodnjem Otoku

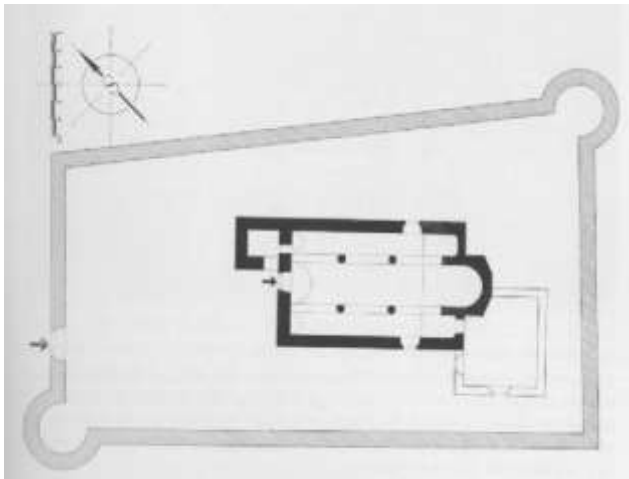
<http://www.radovljica.si/podrocje.aspx?id=495>

Na Gorenjskem je bil eden od taborov zgrajen okrog cerkve v vasi Spodnji otok, v bližini gradu Kamen, od koder je bil poveljnik general Ivan Kacijanar (1491 – 1539). Cerkev je v času turških vpadov obdajalo obzidje, okrog vzpetine pa je bilo najverjetneje jezero in tako je kraj tudi dobil ime. Iz teh časov se je ohranila legenda, da so Turke ob prihodu pod obzidje popikali sršeni in so se hitro umaknili. Nek Turek pa naj bi svojega konja tako močno pognal v beg, da je ta s kopitom udaril v cerkvena vrata. Ta poškodba je vidna še danes. To naj bi se zgodilo natanko ob enajsti uri. Kot lahko vidimo, so imeli v slovenskih pripovedkah sršeni veliko vlogo pri obrambi pred Turki.

Po drugi legendi pa naj bi zvon kar sam od sebe začel zvoniti ob enajsti uri. Turki so se tega tako ustrašili, da so nemudoma pobegnili. Kakorkoli že, v tej cerkvi poldan še danes zvonijo ob enajsti uri.

A to ni edina cerkev, kjer dvanajsta ne zvonijo ob dvanajstih. V cerkvi na Šmarni gori zvonijo ob pol dvanajstih. Legenda namreč pravi, da so se nekoč prebivalci pred Turki skrili za obzidje tabora na Šmarni gori. Turški poveljnik pa je rekel, da bo njegov konj jedel seno s tamkajšnjega oltarja še preden bo ura pol dvanajst. A takrat naj bi jih prestrašil sv. Ahac in Turki so zbežali. To naj bi se zgodilo ob pol dvanajstih v soboto. Zato so tam ob poti na vrh postavili kapelo sv. Sobota, zvonovi pa tam še danes zvonijo ob tisti uri.

HRASTOVLJE

plan cerkve sv. Trojice in taborskega obzidja v Hrastovljah – risal T. Bešter
vir: *Marijan Zadnikar, ROMANIKA V SLOVENIJI, DZS, Ljubljana 1982*

Cerkev v Hrastovljah je postala znana zaradi svoje freske Mrtvaški ples, ki jo je leta 1949 odkril kipar in slikar Jože Pohlen. Cerkev obdaja visoko obzidje z dvema okroglima stolpoma na vogalih in utrjenim vhodom na severozahodni strani. Izza obzidja je viden le zvonik s strmo piramidasto streho. Po obzidju so z notranje strani nekoč potekali leseni hodniki, katerih ležišča so v obzidju vidna še danes. Nad vrati pa je bil spodaj odprt pomol, ki je varoval vhod.

zunanost cerkve sv. Trojice
<http://sl.wikipedia.org/wiki/Hrastovlje>

3.2. KRESOVI

Za obveščanje o prihajajoči nevarnosti so prebivalci slovenskih dežel uporabljali kresove in topove. Na vzpetini, ki je bila najbližja prihajajoči turški vojski, so prižgali kres, nato so ga prižgali na sosednji vzpetini in tako obveščali prebivalstvo globoko v notranjosti. Enako je potekalo obveščanje s topovi. Ta sistem priča o iznajdljivosti slovenskih kmetov, ki so se morali znajti sami, saj jim avstrijska država ni nudila praktično nobene zaščite. O tem govori tudi pripovedka iz Ihana z naslovom Opažkar ali Judež. Na Krasu je na hribu stala samotna kmetija z razgledom na vse strani. Gospodar na kmetiji je bil zadolžen za pravočasno obveščanje in je imel stalno pripravljeno grmado za kres. Opazoval je grmade na dolenskih gričih, posebej na Jančah. Ko je zagorelo tam, je grmado prižgal tudi on. Zato so mu ljudje rekli Opažkar, kmetiji pa pri Opažkarju. A ker je nekega dne zaspal in ni zakuril grmade, se ga je potem prijelo ime Judež.

3.3. VOJNA KRAJINA in USKOKI

Vojno krajino so ustanovili Habsburžani, da bi okrepili obrambo svoje južne meje pred Turki. To je bila dobro utrjena obrambna linija, ki je na začetku segala od Jadranskega morja do reke Drave. Kasneje so jo, ker so se turški napadi okrepili, razširili vse do današnje Romunije. V trdnjavah so prebivali vojaki, ki so bili v stalni pripravljenosti. V okolico teh utrdb so se naseljevali ubežniki z Balkana, največ Srbi. Tako so se naselili tudi v Beli Krajini in na Notranjskem. O tem nam še pričajo imena krajev na teh območjih in priimki, morda tudi moj.

Financiranje vojne krajine so sprejele Štajerska, Kranjska in Koroška in za te namene so morale prispevati znatna sredstva.

zemljevid Vojne krajine

http://sl.wikipedia.org/wiki/Vojna_krajina

trdnjava Sisak

vir: dr. Vasko Simoniti, *TURKI SO V DEŽELI ŽE*, Mohorjeva družba, Celje 1990

4. DRUŽBENA ODGOVORNOST

V bodočnosti si moramo prizadevati za odprto družbo, ki bo strpna do vseh, tudi do drugačnih in bo spoštovala človekove pravice in lastnino drugih. Zato je zelo pomembno, da poznamo druge kulture in navade in da jih spoštujemo. Temu načelu sem se trudila slediti tudi v moji raziskovalni nalogi.

VIRI IN LITERATURA

dr. Vasko Simoniti, TURKI SO V DEŽELI ŽE, Mohorjeva družba, Celje 1990
Bogo Grafenauer, ZGODOVINA SLOVENSKEGA NARODA, DZS, Ljubljana 1978
Stane Stražišar, SVET POD TABOROM – kronika Ihana, Ihan 1974
Marijan Zadnikar, ROMANIKA V SLOVENIJI, DZS, Ljubljana 1982
Marijan Zadnikar, SPOMENIKI CERKVENE ARHITEKTURE IN UMETNOSTI, Mohorjeva družba, Celje 1973
Ivo Fabinc, KOMPLEKSNOST STAREGA IN NOVEGA SVETA, Znanstveno in publ. središče, Ljubljana 1999
več avtorjev, SREDNJI VEK – enciklopedija, Mladinska knjiga, Ljubljana 1983
več avtorjev, FARA MOŠNJE SKOZI 850 LET, KS Mošnje in fara Mošnje, Mošnje 2004

splet:

http://sl.wikipedia.org/wiki/Tur%C5%A1ki_vpadi
http://sl.wikipedia.org/wiki/Osmansko_cesarstvo
http://sl.wikipedia.org/wiki/Sulejman_I.
http://sl.wikipedia.org/wiki/Prvo_obleganje_Dunaja
http://sl.wikipedia.org/wiki/Drugo_obleganje_Dunaja
<http://www.rtv slo.si/kultura/novice/turski-vpadi-nekoc-strah-in-trepet-ljudi-sledi-vidne-se-danes/271289>
<http://www.andros.si/mic/cevljarcek.html>
<http://sl.wikisource.org/wiki>

vsi zgornji dostopi 25. in 26. januar 2014

http://sl.wikipedia.org/wiki/Bitka_pri_Sisku
<http://www.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si/node/663>
http://sl.wikipedia.org/wiki/Andrej_Turja%C5%A1ki
<http://sl.wikipedia.org/wiki/Kres>

vsi zgornji dostopi 8. februar 2014